

In honorem

Danilo Gheno 60 éves*

Danilo Gheno, a Padovai Egyetem finnugor és magyar szakának vezetője 2004. május 8-án töltötte be 60. életévét. A nemzetközi finnugrisztika ismert alakja 1969-ben szerezte meg diplomáját Padovában, orosz–magyar szakon. Már egyetemi évei alatt is többször járt ösztöndíjjal Magyarországon, Finnországban, Németországban és az akkori Szovjetunióban, 1972-től pedig három éven át a szegedi egyetem olasz tanszékén dolgozott lektorként.

1975-ben sikeresen megpályázta a firenzei egyetemen kiírt állást, ahol rövidesen docenssé nevezték ki. A nyolcvanas évek második felében a turkui egyetem vendégtanáraként működött. A kilencvenes években a magyar szak vezetője lett Firenzében, s 1999-ben tért vissza “anyaegyetemére”, Padovába.

Danilo Gheno nagyon fontosnak tartja a nemzetközi kapcsolatok ápolását. Több évet töltött külhonban lektorként, vendégtanárként, emellett a hungarológiai Erasmus-program egyik leglelkesebb szervezője, melynek keretében rendszeresen tart előadásokat, kurzusokat Jyväskylä, Tartu, Debrecen, Bécs, Hamburg, Berlin és Párizs magyar, ill. finnugor tanszékein. Ugyanakkor azt is fontosnak tartja, hogy a diákjai is megismerkedjenek a nemzetközi lehetőségekkel: tanítványait rendszeresen küldi a magyar és finn nyári egyetemekre.

Az ünnepelt finnugrisztikai munkásságnak legfontosabb tétele az erza-mordvin névutókról írott disszertációja, amely két részletben jelent meg a Nyelvtudományi Közleményekben, 1975–76-ban (NyK 77/1: 45–56, 78/1: 39–70). Emellett a mordvin nyelvészet számos egyéb kérdésével (tagadás, a névszók határozottsága, a mordvin nyelvi egység kérdése) foglalkozott és foglalkozik a mai napig.

Több, a volgai alapnyelvet érintő tanulmánya (pl. *Havaintoja mordvalais-tšeremissiläisistä kieliopillisista yhtäläisyyksistä*, CIFU-5/VI: 77–82. Turku 1981; *Megjegyzések a mordvin és cseremiszi közti grammatikai egyezésekről*, NyK 83/1: 114–121) megkerülhetetlen a kérdés kutatói

* Ehelyütt szeretném megköszönni Fábíán Zsuzsanna tanárnő segítségét, aki az ünnepelt bibliográfiai adatait rendelkezésemre bocsátotta.

számára. Ezekben az írásaiban Gheno logikus gondolatmenettel, világos okfejtéssel bizonyítja, hogy nyelvészeti, grammatikai alapokon semmi okunk feltételezni a kérdéses alapnyelv meglétét.

Danilo Gheno jelentős hungarológiai, kontrasztív nyelvészeti munkásságából nehéz “mazsolázni”. A legfontosabb művek közé sorolom a Fábíán Zsuzsannával együtt készített *Italianizmusok. Olasz közmondások, szólások, olaszos fordulatok* (Szeged 1975) c. egyetemi jegyzetét, amely az 1986-os, Akadémiai Kiadónál megjelent, négy kiadást megért *Italianizmusok* c. könyv alapjául szolgált. Ennek új, átdolgozott változata, az *Olasz–magyar kifejezések és szólások szótára* a szegedi Grimm Kiadónál jelent meg 2003-ban.

Hasonló műfajú a Zaicz Gáborral együtt írt könyve (*Verba manent. Suomi-unkari-italia fraseologia*), amely a Jyväskyläi Egyetem Hungarológiai Intézete által kiadott Hungarológiai Füzetek sorozatban jelent meg 2001-ben. Ennek előzményének tekinthető a Turkuban finn kollégákkal együtt készített *Espressioni idiomatiche italiano-finniche / Italialais-suomalaisia idiomaattisia ilmaisuja* (1993). Magyar–olasz kontrasztív nyelvészeti munkái közül feltétlenül megemlítendő a magyar mondatok elsajátításának nehézségeivel foglalkozó tanulmánya (HungBeitr. 12: 39–42. Jyväskylä 1999) és az olasz nyelvjárásoknak a magyarra gyakorolt hatását taglaló írása (*Studi linguistici offerti a Gabriella Giacomelli dagli amici e dagli allievi*, Firenze 1997, 147–152).

A köszöntő sorokat író személy számára különösen kedves Ghenónak a Debreceni Nyári Egyetemhez fűződő kapcsolata. Danilo barátom annak idején még diákként koptatta az intézmény padjait, hogy évtizedekkel később mint vendégelőadó térjen ide rendszeresen vissza. Nevéhez fűződik a Keresztes László által írt *Hungarolingua Grammatica* olasz változatának elkészítése.

Az ünnepelt különösen szívén viseli a magyar kultúra olaszországi terjesztését, népszerűsítését. Ennek éppúgy részei a magyar tudósokat (pl. Sajnovicsot, Gyarmathit, Tóth Lászlót, Fogarasi Miklóst és Fábíán Pált) méltató írásai, mint az Esterházy Péterről szóló szócikk az *Enciclopedia Italiana* 2000. évi kiadásában. Emellett közölt tanulmányt Karinthyról és Balassiról is.

Itt kell megemlítenem szakfordításait is, melynek segítségével az olaszországi szakemberek, diákok, nyelvészet iránt érdeklődők jobban megismerhetik a magyar nyelvészek munkásságát. Ő ültette át olaszra Gomboz Zoltán jelentéstani és nyelvtörténeti válogatott tanulmányait (Bologna 1973), Károly Sándor jelentéstaniát (Nápoly 1980), Hajdú Péter uralisztikai tankönyvét (Torino 1992) és Benkő Loránd *A történeti nyelvészet alapjai* c. opuszát (Padova 2000).

Igazságtalanok lennénk, ha Danilo Ghenót csak mint hungarológust mutatnánk be, s fennológiai munkásságát háttérbe szorítanánk. Szóljunk ezért a Kalevalával és a Kanteletarral foglalkozó írásairól, valamint az *Enciclopedia Italiana* számára Väinö Linnáról és Pentti Saarikoskiról írott szócikkeiről is.

Az ünnepelt több jeles nyelvészeti társaságnak (Società Italiana di Glottologia, Sociétés Finno-Ougrienne, Centro Interuniversitario per gli Studi Ungheresi in Italia) tagja. Hosszú ideig szerkesztője volt a Firenzében megjelenő *Quaderni del Dipartimento di Linguistica* és a *Ponto Baltica* c. folyóiratnak.

Még egy dolgot szeretnék feltétlenül hangsúlyozni: egy ilyen életpályát a legkritikább esetben lehet befutni, egy ilyen életművet a nagyon nehezen lehet létrehozni a családi háttér nélkül. Az ünnepelt neje, Katalin asszony és lányuk, Vera – mindketten diplomás bölcészek – nemcsak az otthoni légkör, a családi hangulat felelősei, hanem olyan szakmai partnerek is, akik mindig segítenek, mikor a családfő el-elakad a fordítások labirintusában.

Kedves Danilo, kívánom Neked, hogy a 70., majd 75., 80. (stb.) születésnapodon is jó egészségben olvasd a FUD 21., 26., 31. (stb.) számában írott köszöntőinket!

MATICSÁK SÁNDOR

*

Zaicz Gábor 60 éves

Zaicz Gábor 1944. április 16-án született Budapesten. Jelenleg a piliscsai Pázmány Péter Katolikus Egyetem Finnugor Nyelvészeti Tanszékének docense.

Egyetemi tanulmányait magyar–oros–finnugor szakon végezte a budapesti egyetem bölcészkarán, ahol török nyelvészeti és történeti tanulmányokat is folytatott. Egy tanévet Finnországban tanult ösztöndíjasként. Zaicz Gábor vérbeli nyelvtörténész, etimológus, speciális területe a mordvin nyelv története, és behatóan foglalkozott lexikai, onomasztikai, dialektológiai és szociolingvisztikai kérdésekkel. Tudományos pályáját etimológiai értekezéssel kezdte: a mordvin szókincsnek a földművelés terminológiájába tartozó elemeit vizsgálta és védte meg 1970-ben. Nincs jó etimológus szilárd hangtörténeti ismeretek nélkül. Az ELTE finnugrisztikai és nyelvtörténeti iskolájában tanulta, és az MTA Nyelvtudományi Intézetében készült etimológiai szótárak vezető munkatársaként eltöltött évtizedek alatt Zaicz Gábor is kitű-

nő elméleti tudásra és gyakorlati tapasztalatokra tett szert. Hangtörténeti ismereteit és etimológiai tudását a TESz, majd az EWUng főmunkatársaként kamatoztatta: főként az ősi (uráli, finnugor, ugor) eredetű és az ótörök jövevényszavakról készült szócikkeket szerkesztette és írta. 1974-től a piliscsabai Pázmány Péter Katolikus Egyetem főállású docense.

Hosszú éveket töltve skandináviai egyetemeken (Lrhus, Uppsala), Zaicz Gábort a magyar mint idegen nyelv problematikája is foglalkoztatta. A nyelvhelyesség, a nyelvoktatás és a nyelvtanulás, valamint a kontrasztív nyelvészet tárgyköréből készült tanulmányai fémjelzik ilyen irányú érdeklődését. A debreceni nyári egyetem nyelvkönyveinek és a gyakorlati magyar nyelvtannak lektoraként hasznos tanácsokat kaptak tőle e sorozat írói és szerkesztői.

Tudománytörténeti fejtegetései is jelzik, hogy alapos filológus. Számos tanulmánya jelent meg finnugor nyelvészek (Sajnovics, Budenz, Zsirai, Erdélyi, Lakó stb.) munkásságáról. Zsirai *Finnugor rokonságunk* című könyvét nem csak újra kiadta, hanem egy hat ív terjedelmű függelékben összefoglalta az uralisztikai kutatások fél évszázados eredményeit, és gondosan összeállított bibliográfiával frissítette fel Zsirai nagy hatású művét, amely Zaicz Gábor jóvoltából ismét a finnugrisztika iránt érdeklődő egyetemi hallgatók és tanárok közkincsévé válhatott (Trezor Kiadó, Bp. 1994). Tudománytörténeti tanulmányok és hasznos bibliográfiák közzétételével később is jelentkezett különböző kiadványokban (az utóbbira vö. *Nyelvrokonaink*, Bp. 2000). Elévülhetetlen érdemeket szerzett néhány nyelvészcolléga jubileumi kötetének szerkesztőjeként is.

A hazai és nemzetközi konferenciák és kongresszusok állandó, aktív résztvevője, folyamatosan és egyenletesen publikál. Közleményei az NyK, MNy, Nyr, ALH, MNyTK, SFU, ÉFOu, FUM, FUD stb. lektorált folyóiratokban jelentek meg. Mordvinföldi tanulmányútján szerzett tapasztalatait is számos kiadványban ismertette.

Kiemelkedő teljesítményeként értékelhető, hogy az 1995-ös jyväsckyläi VIII. Nemzetközi Finnugor Kongresszuson kezdeményezte, példásan megszervezte és levezette az uráli nyelvek irodalmi nyelveivel foglalkozó, kényes témájú szimpóziumot (*Zur Frage der uralischen Schriftsprachen*), amely osztatlan elismerést hozott számára. A szimpózium sikeréhez nagy mértékben hozzájárult, hogy az előadásokat és korreferátumokat tartalmazó kötetet előre megszerkesztette és kiadta, így a szimpózium anyagát a résztvevők még a kongresszus előtt kezükbe vehették (*Linguistica, Series A, Studia et dissertationes*, 17., AK, Bp. 1995).

Csaknem négy évtizedes alkotói pályáját a finnugor nyelvtörténet – s ezen belül a mordvin nyelvészet és nyelvtörténet – iránti érdeklődése határozta és határozza meg. PhD-értekezésében ez irányú kutatásait összegezte (*A más-salhangzók kiesése a mordvinban*. Szeged 1996). Ő írta a mordvin nyelvet bemutató fejezetet a *The Uralic Languages* című összefoglaló kötetben (London–New York 1998).

Tudományos tervei között már csaknem egy évtizede dédelget és érlelget egy mordvin etimológiai szótárt. Egy modern, módszertanilag megalapozott, szakszerű mordvin etimológiai szótár szükségét már régóta érzi a finnugrisztika. Ennek a kivitelezésére 2002 óta Széchenyi professzori ösztöndíjat kap. A készülő szótár főleg az eddigi etimológiai kutatásokat kívánja összegezni, de a feldolgozásnak a végső stádiumban minden bizonnyal lesz új elemeket is tartalmazó hozama.

Zaicz Gábor a PPKE oktatójaként igen nagy erőfeszítéseket tett a magyar szakos egyetemi hallgatók finnugor oktatásának, továbbá a finnugor szakos képzés formai és tartalmi megszervezésének érdekében. Oktatás- és kutatásszervező tevékenységével alkotóan tudott hozzájárulni egyetemi intézetének modern oktató-kutatóhellyé válásához.

Külön köszönöm Gábornak munkáim lektoraként és korrektoraként végzett önzetlen, pótolhatatlan, baráti munkáját. Éles szerkesztői szeme, lényeglátó észrevételei, kitűnő stilisztikai érzéke sokat segített írásaim végső megformálásában. Külön kell megemlítenem szerény emberi magatartását, a kollégák és a hallgatók iránti önzetlen segítőkészségét. Kívánom, hogy tudományos terveit jó egészségben, sikerrel vigye véghez a finnugrisztikai kutatások javára.

Вечкевикс ялга, ульть шумбра! Паро мельсэ

KERESZTES LÁSZLÓ